

УДК 37.016:3
ББК 74.56:67

С.І. Василина
м. Львів, Україна

ПРАВОВА ПІДГОТОВКА УЧНІВ ПТНЗ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Серед актуальних проблем, що їх висунуло сьогоднішня незалежна Україна перед педагогами, юристами, психологами та працівниками різних державних і громадських інституцій, гостро постала проблема правової підготовки та виховання учнівської молоді, як складова комплексної програми навчання і виховання національної системи освіти. Оновлення змісту, впровадження нових пріоритетних напрямів, нових підходів, виховних систем, форм і методів навчання і виховання, пошуку шляхів і засобів їх реалізації, як наголошується в «Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), - є важливою ланкою реформування освіти в Україні що передбачає приведення його у відповідність з сучасними потребами особи і суспільства [7, с.5]

Основна мета правової освіти - навчити людину орієнтуватися у правовому просторі та дотримуватися стандартів правомірної поведінки. Громадянське суспільство яке характеризується чіткою і надійною правовою основою та наявністю масової правомірної поведінки, що дозволяє успішно вирішувати складні завдання в інтересах більшості громадян , проводити необхідні політичні, економічні, соціальні, культурні перетворення, реально забезпечувати життєво важливі права і свободи людини і громадянина. Стабільність і ефективність формування громадянського суспільства та його правової основи в Україні залежить від стану правової підготовки учнів на професійному та суспільному рівні. Правова підготовка є основою у механізмі формування і прояву стійкої та передбачуваної правомірної поведінки, що характерно для осіб з позитивною правовою свідомістю. На думку, І. Воронової, особи з сформованою правосвідомістю й належною правовою культурою, як правило орієнтовані на мотивацію і здійснення саме активної й творчої правомірної поведінки, що відповідає інтересам формування та розвитку громадянського суспільства [2, с. 87].

Сформувати правову свідомість, вдосконалити правову підготовку можливо лише системним, планомірним впливом на особу. Відповідно залучення учнів професійно-технічних навчальних закладів, у суспільно-практичну діяльність через формування у них правових знань, які б перетворювалися у переконання, а також забезпечення правомірної поведінки і зростання правової активності і є кінцевим результатом правової освіти.

Таким чином, правильна правова підготовка кожної окремої особистості веде до створення культурного, соціально активного й законотворчого суспільства. Недаремно в сучасному українському суспільстві, правова підготовка і правове виховання стає загальнодержавним завданням, оскільки показники якості правової освіти громадян впливають на розвиток країни, для встановлення правової держави. Особливо важливого значення набуває правова підготовка учнів професійно-технічних навчальних закладів-майбутніх виробників, задля утвердження у їх свідомості поваги до права, вироблення вмінь його застосування на практиці, в різних життєвих ситуаціях і трудовій діяльності. Правова освіта покликана забезпечити правову соціалізацію особи через систему правових знань і розвиток правового мислення, формування ставлення молоді до правових норм як внутрішньої цінності. Процес формування правових знань в учнів за оцінкою О. Дзьобань передбачає свідоме сприйняття та засвоєння ними як особистісних цінностей, так і втілення їх у правову поведінку [6, с.66-68]

Різного роду деформації у суспільстві, що породжують бездуховність та свавілля, особливо у молодіжному середовищі, є небезпечними для держави. Саме тому формування у

підростаючого покоління правових знань є надійним і ефективним засобом боротьби проти цих негативних явищ. Оволодіння молоддю необхідним обсягом правових знань у нерозривному зв'язку з системою моральних цінностей, естетичних смаків, етичних правил поведінки є запорукою виховання правослухняної особистості, яка дотримується норм права і знає свої обов'язки [1, с.92]

Різні аспекти правової освіти, навчання і виховання молоді знайшли висвітлення у педагогічних дослідженнях, зокрема: станом правничої освіти в Україні (В. Андрейцев, Г. Мурашин, С. Савченко, В. Сущенко, Ю. Шемшученко); науково-теоретичне обґрунтування шкільної правової освіти (В. Денисов, Л. Заблоцька, І. Котюк, О. Пометун П. Рабинович, В. Семеновим, І. Усенко); проблеми правового навчання, виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів (Г. Гребенюк, Г. Дегтярьова, П. Ігнатенко, І. Криштак, Н. Ткачова О. Удалова); проблеми методичного забезпечення вивчення правознавства (С. Бобровник, П. Гнатенко, І. Зуб, В. Калашніков, К. Марков, О. Наровлянський, І. Усенко).

Завдання формування громадянського суспільства ставить нові вимоги до правової освіти та підготовки, і в першу чергу зокрема перед майбутньою працюючою молоддю.

Метою нашої статті є розкрити актуальність проблеми правової підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів в контексті формування громадянського суспільства, побудови правової держави та показати шляхи їх вирішення.

Провідна роль у правовому навчанні і вихованні учнів професійно-технічних навчальних закладів належить предмету «Основи правових знань», на вивчення якого, на жаль, навчальною програмою передбачено лише 34 години.

Аналіз стану викладання та навчально-методичного забезпечення предмету «Основи правових знань» у ПТНЗ нами виявлено, що, по-перше, навчальні програми, підручники недостатньо враховують специфіку типів майбутньої професійної діяльності, а методики викладання предмету недостатньо орієнтовані на забезпечення єдності формування правової і професійної свідомості. По-друге, названий курс читають, як правило, педагоги, які не мають юридичної освіти. По-третє, підручники з «Основ правових знань» для ПТНЗ мало чим відрізняються від шкільних, недостатньо враховують специфіку професійно-технічних навчальних закладів. Забезпеченість підручниками, навчальними посібниками, довідковою літературою не відповідає потребам учнів, значна частина яких до того ж, не має матеріальних можливостей для їх придбання. По-четверте, деякі підручники швидше є підручниками законознавства, а не правознавства. В них, як правило, докладно аналізуються всі галузі права: кримінальне, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне, екологічне, однак, недостатня увага приділяється процесуальним аспектам права, практичній реалізації правових настанов і норм, що породжує в учнів ставлення до правознавства як до чогось декларативного. [3, с.157; 8, с. 39-40].

Система правого навчання і виховання повинна формувати в учнів не тільки знання права, але й глибоку переконаність у необхідності норм права для його життя і професійної діяльності. За доводами дослідників, формуванню правових знань, їх глибокому засвоєнню та перетворенню в переконання сприяє розкриття їх сутності у тісному зв'язку з моральними принципами суспільства, і в першу чергу з базовими моральними й природно-правовими першопричинами. Адже, саме заборони: не вбивати, не красти, не обманювати, не богохульствувати, не наносити шкоди ближнім, складають внутрішній зміст саморегуляції процесу життєдіяльності людської спільноти [5, с.88-97]

Ця оцінка підтверджується експериментальними дослідженнями проведеними науковцями Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти національної академії педагогічних наук України спільно з методичним об'єднанням викладачів основ правових знань ПТНЗ Львівської області. Результати дослідження засвідчують, що 93% учнів ПТНЗ не знають ні своїх прав, ні обов'язків, ні нормативних

актів, покликаних їх захищати, ні кола органів, на які покладені завдання захисту неповнолітніх.

Водночас, більшість учнів правильно визначають шляхи вдосконалення процесу правової освіти і правового виховання у професійно-технічних навчальних закладах: 76% опитаних вбачають шляхи поглиблення своїх знань з правознавства через збільшення годин навчальної дисципліни «Основи правових знань», систематичне демонстрування та обговорення на уроках цієї дисципліни сучасних відеосюжетів та відеофільмів з правової, кримінальної тематики; 30% опитаних пропонують на заняттях частіше практикувати ділові та рольові ігри; 46% опитаних пропонують залучати до проведення занять працівників правоохоронних органів, особливо міліції, суду, юристів (адвокатів, нотаріусів); 12% – пропонують поповнити бібліотечний фонд новою юридичною літературою тощо [3, с.102].

Ми погоджуємось з позицією що, вдосконалення правової підготовки учнів ПТНЗ повинно здійснюватися не лише на засвоєння правових знань, але і на формування культури сприйняття нової інформації, щоб виховати зрілу особистість професіонала, здатну до самоаналізу, аналізу навколишніх подій, пов'язаних із суспільно-правовим життям. [9, с.217]

Водночас становлення і розвиток правової держави, формування громадського суспільства, спричиняють активізацію процесу правотворення, а отже, зумовлюють необхідність опанування свідомістю нових правових норм, вироблення відповідних правових знань. З формуванням громадського суспільства та розвитком правової держави будуть зростати можливості для забезпечення прав і свобод людини, розвитку інтересів і здібностей особистості, її матеріальних і духовних потреб. Також, процес розвитку правової держави узалежнюється особистісними зусиллями кожного громадянина, особливо в молодій людині, а це потребує удосконалення науково-методичного забезпечення правової освіти та самоосвіти учнів ПТНЗ.[4, с.36-37]

Формування громадянського суспільства потребує забезпечення різноманітного, ефективного, багатоаспектного впливу на виховання в учнів поваги до закону, належне засвоєння ними основних норм і принципів права та правильне його тлумачення і застосування на практиці. Відповідно слід здійснити комплекс заходів, спрямованих на створення системи правової підготовки учнів в ПТНЗ.

На нашу думку, головними серед яких заходів мають бути:

1. Створення програми з «Основ правових знань» в ПТНЗ, врахуванням принципу професійно спрямованого викладання, та підготовки відповідного підручника;
2. Усунення надмірного формалізму та перенасичення предмету теоретичними положеннями;
5. Посилення при вивченні основ правових знань процесуальних аспектів права;
4. Активне впровадження методик інтерактивного навчання з метою підвищення інтересу до правових знань і правової інформації.

Правова освіта та правове виховання молоді мають перебувати в центрі уваги не тільки педагогів і правників, а й держави та суспільства. Правова та нормативна бази повинні сьогодні вдосконалюватися відповідно до вимог реального життя. Дієво і чітко має працювати механізм реалізації прав і свобод особистості, об'єктивно даватися оцінка протиправної та кримінальної поведінки неповнолітніх, з'ясовуючи при цьому причини правопорушень та шукати шляхи і засоби запобігання їм. Особлива роль у цьому належить превентивним заходам. Нехтування вихованням взагалі і правовим зокрема, недотримання чітко законодавства призводить, за словами видатного педагога Яна Амоса Коменського, до загибелі людей, сімей, держав і всього світу.

Література:

1. Бойко Д.М. Формування правової культури учнів у процесі навчання // Горизонти образования: Научно-методический журнал: Севастопольский институт последипломного образования.- Севастополь.-2003.- №4.- С. 90-94
2. Воронова І.В. Правова культура як умова становлення і функціонування громадянського суспільства// Правова культура і громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 12 жовтня 2007р./ Редкол.: Ю.П.Битяк, І.В. Яковюк, Г.В.Чапала. –Х.: Право,2007.-216с.
3. Дегтярьова Г.С. Науково-методичні основи професійно спрямованого викладання предмету « Основи правових знань» у ПТНЗ / Теоретичні засади методики професійно спрямованого викладання загальноосвітніх предметів у ПТНЗ: Монографія/ За ред. Г.П.Васяновича. - Львів: «Сполом»,2005.-240с.
4. Дегтярьова Г.С. Дидактична складність формування правової культури в учнів ПТНЗ // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – № 4. – С.30-40.
5. Дегтярьова Г., Сурм'як Ю. Організаційно-правові засади співробітництва органів внутрішніх справ і ПТНЗ у формуванні правосвідомості учнів // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 2. – С.88-97.
6. Дзьобань О. П. До питання про місце правового виховання в сучасному українському суспільстві // Правова культура і громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 12 жовтня 2007р./ Редкол.: Ю.П.Битяк, І.В. Яковюк, Г.В.Чапала. –Х.: Право,2007.-216с.
7. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття).- К.: Міністерство освіти і науки України, 1992.- 70с.
8. Осипова Н. П. Подолання правового нігілізму як основоположна проблема ефективності правової освіти // Правова освіта й соціалізація учнівської молоді в умовах реформування українського суспільства: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції 9-10 січня 2003. – Харків: ХОНМІБО, 2003. –С. 35-43.
9. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: Монографія/ За ред. проф. Ю.П.Битяка та доц. І.В. Яковюка. -Х.: Право,2007.-248с.

В статті висвітлюються актуальні проблеми правової підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів в контексті формування громадянського суспільства та розкриваються шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *правова підготовка, громадянське суспільство, правомірне поведінка, професійно спрямоване викладання, професійно-технічний навчальний заклад.*

В статье освещаются актуальные проблемы правовой подготовки учащихся профессионально-технических учебных заведений в контексте формирования гражданского общества и раскрываются пути их решения.

Ключевые слова: *правовая подготовка, гражданское общество, правомерное поведение, профессионально направленное преподавание, профессионально-техническое учебное заведение.*

The article highlights the current problems of legal qualifications of vocational education in the context of civil society and reveals the solutions.

Keywords: *legal education, civil society, lawful behavior, professionally directed teaching, vocational school.*